

Відгук рецензента

кандидата мистецтвознавства (доктора філософії), доцента

СЕВЕРИНА Віктора Дмитровича

на дисертацію **ДАНИЩУКА Олега Івановича**

**«ОБ'ЄКТИ ПРЕДМЕТНОГО ДИЗАЙНУ НА ОСНОВІ КУЛЬТУРНОЇ
СПАДЩИНИ УКРАЇНИ: ФОРМОТВОРЧІ ПОШУКИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ»**

подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю

«022 Дизайн» (галузь знань 02 – Культура і мистецтво)

Ступінь актуальності обраної теми. Одним із важливих завдань сучасного українського дизайну є формування предметного середовища, здатного відповідати актуальним функціональним та естетичним потребам суспільства і водночас зберігати зв'язок із національною культурою. У цьому контексті особливої уваги потребує культурна спадщина, потенціал якої для сучасного проектування не обмежується використанням традиційної орнаментики чи стилістичних ознак. Значно ширші можливості відкриває звернення до принципів формотворення, конструктивних рішень, матеріалів, ремісничих технологій, предметних типів і способів організації середовища, сформованих у процесі розвитку української предметної культури.

Сучасна дизайнерська практика демонструє значну кількість прикладів такого переосмислення. Культурна спадщина використовується при створенні окремих предметів, серійних виробів, авторських колекцій, а також житлових та громадських предметно-просторових середовищ. При цьому характер її інтеграції залежить від функції об'єкта, способу використання, просторового контексту та глибини трансформації традиційного прототипу. Автор дисертації обґрунтовано відмежовує такі дизайнерські практики від буквального відтворення історичних предметів і формального декоративного запозичення, зосереджуючись на випадках, де спадщина виступає активним чинником сучасного предметного формотворення.

Не менш важливим аспектом проблеми є передача досвіду осмисленої роботи з культурною спадщиною в системі професійної підготовки

дизайнерів. Зв'язок між традиційним ремісничим знанням, сучасною проєктною практикою, дизайн-освітою, майстернями та креативними індустріями створює передумови для розвитку культурно вмотивованого проєктного мислення. Саме тому звернення автора не тільки до сучасних дизайн-об'єктів, а й до освітнього виміру досліджуваної проблеми є цілком закономірним.

Отже, дисертаційне дослідження ДАНИЩУКА Олега Івановича «Об'єкти предметного дизайну на основі культурної спадщини України: формотворчі пошуки національної ідентифікації» присвячене актуальній для сучасної теорії, практики та освіти дизайну проблематиці. Комплексне дослідження способів трансформації культурної спадщини в об'єктах і предметно-просторовому середовищі дозволяє розглядати її як дієвий ресурс розвитку сучасної української проєктної культури.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні положення дисертації О. І. Данищука мають належне теоретичне та фактологічне обґрунтування. Автор послідовно рухається від опрацювання наукових джерел та уточнення понятійного апарату до аналізу конкретних дизайнерських об'єктів і практик, а надалі - до узагальнення отриманих результатів. Така побудова дослідження забезпечує логічний зв'язок між його теоретичною та практичною частинами.

Репрезентативним є залучений візуальний і проєктний матеріал. Розглянуті приклади охоплюють різні категорії предметного дизайну, способи використання культурної спадщини та умови функціонування об'єктів. Особливої уваги заслуговує аналіз предметно-просторового середовища, який дозволив авторові вийти за межі характеристики одиничного предмета та показати, як традиційні форми, матеріали й культурні коди працюють у структурі сучасного простору. Значний ілюстративний матеріал, винесений у додатки, доповнює основний текст і дає можливість простежити аргументацію автора на конкретних прикладах.

Обрані методи відповідають специфіці дослідження і дозволяють аналізувати предмет одночасно як функціональний об'єкт, результат формотворення та носій культурних значень. Обґрунтованими видаються й положення, пов'язані з дизайн-освітою, оскільки вони сформовані з урахуванням історичного досвіду профільних мистецьких осередків та сучасної практики підготовки дизайнерів. Загальні висновки узгоджуються зі змістом розділів, відображають результати виконання поставлених завдань і достатньою мірою підтверджені опрацьованим матеріалом, публікаціями та апробацією результатів дослідження.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів. Отримані результати є достатньо аргументованими та підтверджуються проведенням автором аналізом теоретичного, історичного, візуального і проєктного матеріалу. Наукову новизну становить комплексне опрацювання предметного дизайну на основі культурної спадщини, у якому сучасні об'єкти розглядаються у зв'язку з їх функцією, формою, середовищем та характером переосмислення традиційного першоджерела. Вагомим результатом є запропонована система аналізу таких об'єктів та її застосування до різних напрямів сучасної дизайнерської практики. Практично орієнтованим продовженням проведеного дослідження стала розроблена автором модель інтеграції культурної спадщини у сучасну дизайн-освіту, спрямована на формування культурно вмотивованого проєктного мислення майбутніх дизайнерів.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях. Основні результати дисертації представлені у наукових працях здобувача, зокрема у трьох статтях фахових виданнях України. Опубліковані матеріали тематично відповідають змісту дисертаційної роботи та розкривають важливі аспекти використання культурної спадщини у сучасному предметному та предметно-просторовому дизайні. Окремі результати дослідження оприлюднювалися й обговорювалися під час наукових та науково-практичних конференцій.

Практичне значення результатів дослідження. Практичну цінність мають результати, орієнтовані на сучасну дизайнерську практику та професійну освіту. Запропоновані автором підходи можуть застосовуватися у навчальному проектуванні, при формуванні змісту фахових дисциплін, а також у роботі дизайнерів і майстерень, що звертаються до культурної спадщини як джерела сучасного предметного формотворення.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Структурна побудова дисертації є послідовною та підпорядкована розкриттю мети дослідження. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 403 сторінки, з них 165 сторінок основного тексту; список використаних джерел містить 190 найменувань і займає 18 сторінок, обсяг додатків становить 226 сторінок. Представлений у додатках ілюстративний матеріал є важливою складовою роботи, оскільки дозволяє наочно простежити особливості розглянутих предметів, проєктних рішень та предметно-просторових середовищ.

У вступі автором належним чином представлено основні вихідні положення дослідження, обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт, предмет і методи роботи. Загальна характеристика дисертації є достатньою для розуміння авторського задуму, а поставлені завдання послідовно розкриваються у наступних розділах.

У першому розділі здійснено необхідне теоретичне опрацювання проблеми, проаналізовано основні напрями її дослідження та визначено поняття, якими автор оперує надалі. Позитивним є те, що культурна спадщина розглядається досить широко - через форму, матеріал, технологію, конструктивні принципи та способи організації предметного середовища. Визначений комплекс методів відповідає специфіці предметного дизайну та створює основу для подальшого аналізу сучасних проєктних практик.

У другому розділі автор розробляє аналітичну систему, за допомогою якої надалі досліджує сучасні об'єкти та проєктні практики. Запропонована

категоріально-функціональна типологія дозволила впорядкувати значний за обсягом і досить різнорідний предметний матеріал. Важливо, що поряд із функціональним призначенням враховано середовищний контекст, адже характер сприйняття і використання предмета значною мірою залежить від його місця у житловому чи громадському просторі. Такий підхід добре узгоджується зі специфікою сучасного предметного та предметно-просторового дизайну. Практичний інтерес становить визначення рівнів роботи з культурною спадщиною, які характеризують ступінь перетворення традиційного першоджерела у процесі проектування. Автор також систематизує основні принципи формотворення і показує, як через роботу з пропорціями, масштабом, ритмом, структурою, силуетом, функцією та матеріалом традиційний прототип може бути адаптований до сучасних вимог. Об'єднання цих положень у комплексну підхід аналізу є закономірним підсумком розділу та дає авторові робочий інструмент для розгляду конкретних дизайнерських рішень у подальшій частині дисертації.

У **третьому розділі** представлено значний масив сучасних дизайнерських об'єктів і практик, на якому автор простежує реальні механізми використання культурної спадщини у проектуванні. Аналіз охоплює авторські та майстерневі роботи, продукцію дизайнерських брендів, серійні вироби та предметно-просторові рішення. Це дозволило виявити характерні способи трансформації традиційних форм - адаптацію до нових функцій, зміну масштабу й конструкції, використання традиційних матеріалів і технологій у сучасних предметах, переосмислення орнаменту та образної структури. Вдалим є окремий розгляд житлових та громадських просторів, адже саме в середовищі особливо добре видно взаємодію предмета, функції та культурного контексту. Автор також звертається до нематеріальної спадщини та діяльності професійних інституцій, показуючи їх вплив на поширення й осучаснення традиційних практик. Водночас у розділі приділено увагу ризикам поверхового або контекстуально невиправданого

використання етнокультурних елементів. Це додає аналізу критичності й робить його корисним для сучасної проєктної практики.

У четвертому розділі автор розглядає розвиток дизайн-освіти у зв'язку з історичним досвідом художньо-ремісничих шкіл та регіональних мистецьких осередків. Такий ракурс є доречним, оскільки дозволяє простежити, як знання про матеріал, технологію, конструкцію та традиційне формотворення можуть бути переосмислені у сучасній підготовці дизайнера. Аналіз студентських робіт і освітніх практик показує, що найбільш послідовно ця робота здійснюється там, де зберігається живий зв'язок із локальними реміслами та виробничим середовищем. Практично важливим є висновок про необхідність тіснішої взаємодії закладів освіти з авторськими майстернями, виробництвом, дизайнерськими брендами та креативними індустріями. Саме така співпраця дає можливість перевіряти студентські ідеї у реальних умовах і наближати навчальне проєктування до професійної практики. Запропонована автором модель інтеграції культурної спадщини у дизайн-освіту добре узагальнює результати розділу та окреслює перспективний напрям розвитку підготовки фахівців у сфері предметного дизайну.

Загальні висновки систематизовано й узагальнено результати, отримані в процесі дослідження, та підбито підсумки виконання поставлених автором завдань. Вони узгоджуються зі змістом основних розділів і достатньо повно відображають результати проведеної роботи. Структура дисертації відповідає її меті та забезпечує послідовне розкриття теми. Дисертація має завершений характер, належним чином структурована й оформлена відповідно до вимог МОН України та чинного Положення Харківської державної академії дизайну і мистецтв щодо кваліфікаційних праць такого рівня.

Загалом позитивно оцінюючи представлену дисертаційну роботу, слід зазначити окремі питання та побажання, які можуть бути враховані автором у подальшій науковій і практичній роботі:

1. У третьому розділі представлено значний матеріал, пов'язаний із використанням культурної спадщини у сучасному предметно-просторовому середовищі. В окремих прикладах доцільно було б повніше зазначити авторство розглянутих інтер'єрних та просторових рішень — дизайнерів, архітекторів або проєктних колективів, які брали участь у їх створенні. Це дало б можливість точніше пов'язати проаналізовані прийоми роботи з культурною спадщиною з конкретною авторською проєктною практикою.

2. У четвертому розділі автором запропоновано модель інтеграції культурної спадщини у сучасну дизайн-освіту, яка є одним із практично орієнтованих результатів дослідження. Водночас модель представлена переважно на теоретико-методичному рівні. На нашу думку, роботу посилила б її апробація в межах конкретної освітньої програми або навчальної дисципліни з предметного дизайну, що дало б можливість оцінити ефективність запропонованих підходів у реальному освітньому процесі. Це може становити перспективний напрям подальшого розвитку результатів дисертаційного дослідження.

Втім, наведені зауваження не змінюють загального позитивного враження від роботи, не знижують наукового та практичного рівня отриманих результатів і мають рекомендаційний характер, вказуючи на можливі напрями подальшого розвитку дослідження та практичного застосування його результатів.

Висновок про відповідність дисертації вимогам МОН України та відповідного Положення ХДАДМ. Представлена дисертація ДАНИЩУКА Олега Івановича «Об'єкти предметного дизайну на основі культурної спадщини України: формотворчі пошуки національної ідентифікації» є самостійною, завершеною науковою працею, результати якої мають наукове та практичне значення для розвитку теорії і практики дизайну та професійної дизайн-освіти. За змістом, структурою, рівнем наукової новизни та оформленням дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня

доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (у чинній редакції), та «Положення про порядок присудження наукового ступеня доктора філософії у ХДАДМ», затвердженого рішенням Вченої ради Харківської державної академії дизайну і мистецтв від 25 травня 2023 р., протокол № 29.

Враховуючи актуальність теми, наукову новизну та практичну цінність отриманих результатів, **ДАНИЩУК Олег Іванович** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 022 «Дизайн».

Рецензент:

Кандидат мистецтвознавства,
доцент, в.о. декана факультету
«Дизайн та архітектура»
Харківської державної
академії дизайну і мистецтв

Віктор СЕВЕРИН